

УДК 303.436.2:028:374.7

DOI: [https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-6\(189\)-5-9](https://doi.org/10.33272/2522-9729-2019-6(189)-5-9)Шарошкіна НаталіяБілик НадіяORCID ID <http://orcid.org/0000-0003-2142-5000>ORCID ID <http://orcid.org/0000-0003-2344-5347>

ЧИТАННЯ ЯК ОСНОВА ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ В УМОВАХ БІБЛІОТЕК

А Розглянуто результати досліджень із проблеми читання дорослих в умовах бібліотек та проаналізовано поняття «читання». Зазначено, що кожен читач має право на власну думку у сприйманні твору. На основі робіт М. Рубакіна розкрито проблеми читання у 20-ті роки ХХ ст. Зокрема, проаналізовано сутність і практичне значення бібліологічної теорії читача за М. Рубакіним. Авторами розглянуто зарубіжні сучасні експериментальні дослідження вчених із питань сприйняття тексту. Доведено, що сучасні наукові дослідження передбачають розуміння читання дорослих як процесу спілкування читача з автором. Зроблено висновок, що читання дорослих є засобом формування особистості дорослої людини, її професійної підготовки, кваліфікації.

Ключові слова: читання дорослих; бібліологічна теорія читача; сприйняття тексту; емоції читача

Актуальність проблеми. Усе наше життя пов'язане з інформацією. Це – новини, факти, знання, отримані в результаті пошуку, вивчення, спілкування тощо, які завжди займали вагоме місце в житті людини. Еволюція людства, формування нашого суспільства та виникнення державних інституцій завжди були пов'язані з накопиченням, поширенням та обробленням відповідної інформації. Адже інформація у сучасному світі – це стратегічний ресурс. Тому опанування інструментами управління інформацією є фактичною необхідністю для людини, що усвідомлює цінність неперервного вдосконалення як у професійному, так і в особистісному плані.

Одним із важливих інструментів вилучення інформації з різних джерел є читання. Воно покладене в основу освітньої, пізнавальної, інформаційної, професійної діяльності дорослої людини. За декларацією ЮНЕСКО, читання є базовим компонентом виховання, навчання і розвитку культури людини [5].

Залучення до читання стало усвідомлюватись у світі як загальнодержавна проблема. Наша країна не є винятком. На проблему читання в Україні звернули увагу практики і науковці декілька років тому. У 2016 р. Кабінет Міністрів розробив стратегію популяризації читання та розвитку видавничої справи в Україні. Метою «Концепції державної політики розвитку національної видавничої справи та популяризації читання на період до 2020 року»... є відродження соціального значення

книги і читання як процесу культурного, духовного, професійного та інтелектуального збагачення людини...» [там само].

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Варто зауважити, що інтерес до читання як психічного процесу був у всі часи актуальним. Вчені Л. Виготський [6], Д. Ельконін [7] розглядають процес читання як складне явище, у якому виокремлюють такі психічні процеси, як сприймання, уявлення, пам'ять, інтелект тощо. Сучасні науковці О. Леонт'єв [11], Н. Чепелєва [15] вважають, що процес читання має зовнішню (операційну сторону читання) і внутрішню сторони (осмислення та розуміння змісту тексту). І. Зимня відзначає, що читання є не лише процесом сприймання, усвідомлення і розуміння на цій основі інформації, але й мовленнєвою діяльністю [6; 7; 9, с. 11–13]. Однак аналіз сучасних наукових праць дає змогу стверджувати, що проблема читання дорослих, зокрема і в післядипломній педагогічній освіті, залишається недостатньо розв'язаною.

Формування цілей статті : проаналізувати результати досліджень проблеми читання дорослих в умовах бібліотек системи післядипломної освіти, сучасні експериментальні дослідження вчених, які передбачають усвідомлення і розуміння читання дорослих як процесу спілкування читача з автором.

Викладення основного матеріалу дослідження. Якість і кількість прочитаної літератури стають одним

із найважливіших чинників розвитку сучасної дорослої людини. Але розвиток сучасних технологій потребує набагато вищого рівня сформованого вміння читати, ніж раніше. Стрімке зростання обсягу інформації, потребує збільшення темпу читання, швидкості і якості розуміння прочитаного. З огляду на це, *читання стає основою освіти та провідною навичкою самоосвіти дорослої людини впродовж життя.*

Тому досить актуальним є розуміння післядипломною освітою проблеми як «навчити вчитися вчителя» має більш ніж півстолітню історію, а виняткова роль неперервної освіти в житті сучасної людини достатньо повно й розмаїто висвітлена в науково-дослідницькій літературі [8]. Щоправда питання, пов'язані з усвідомленням учителями потреби ознайомлення з новітньою науково-методичною, художньою літературою тощо, бажанням розвитку своїх біобібліографічних знань і читацької компетентності, залишаються недостатньо ними осмисленими. На наш погляд, повинне відбуватися навчання з даного питання на курсах підвищення кваліфікації щодо методики укладання біобібліографічних покажчиків із досвіду педагогічної роботи.

Отже, у багатьох країнах світу, зокрема і в Україні, читання розглядають як базове вміння життєдіяльності людини. Тому провідним напрямом національних програм підтримки і розвитку освіти стає читання дорослих.

Сутність поняття «читання» – це здатність сприймати, розуміти інформацію, яка записана (передана) тим або іншим способом або відтворена технічними пристроями [4]. Вітчизняні вчені, зокрема Н. Чепелева, виокремлюють дві сторони процесу читання: техніку читання та розуміння прочитаного. Під технікою читання розуміють сприймання графічних знаків і вимовляння, відтворення різноманітних графічних комплексів, а під розумінням – усвідомлення відтвореного матеріалу на основі співвіднесення з минулим досвідом читача [15].

Читання – це механіка розпізнавання і запам'ятовування тексту, осмислення вираженою в знаковій формі думки автора. Це один із найважливіших видів мовної діяльності, тісно пов'язаний як з вимовою, так і з розумінням мови. Читання – це, в першу чергу, розширення кругозору: загального, професійного та емоційного. Інформація при гнучкому, креативному мисленні дає поштовх для вирішення будь-якої проблеми, породжує гіпотезу, допомагає практично втілити думку чи ідею. Отже, можемо визначити, що читання дорослих – це не просто спосіб отримання інформації, це – процес, який позитивно впливає на формування дорослого, який уміє відчувати, співпереживати, мислити. Оволодіння навичками читання – один із показників загального рівня розвитку пізнавальної діяльності дорослих. Труднощі в процесі навчання читання говорять про окремі

проблеми розвитку того чи іншого психічного процесу (уваги, пам'яті, мислення, мови).

Тому інтерес до читання як процесу був у всі часи актуальним. Одними з перших просвітників на теренах України, які перейшли від загальних міркувань і побажань до практичних дій у справі систематичного вивчення читання та читачів, були освітяни М. Корф, Х. Алчевська, Б. Грінченко, М. Павлик, І. Франко та багато інших. Науковому дослідженню проблем читання у 20-ті роки ХХ ст. сприяли праці М. Рубакіна. Це – учений, бібліотекознавець і бібліограф, письменник, талановитий журналіст, редактор і видавець, громадський діяч у галузі народної освіти. Все своє життя він переконував у тому, що кожна людина повинна займатися *самоосвітою*, продовжувати вчитися навіть після здобуття середньої та спеціальної освіти. Для того часу, його думка про *самоосвіту* для широких кіл трудового люду (робітників, селян, ремісників) була не просто прогресивною, а й – революційною. М. Рубакін вважав головним джерелом для самостійного здобуття освіти книгу, і тому прагнув зробити її доступною для простого народу. Для одержання найкращих результатів із самоосвіти треба було вивчити і книгу, і читача, а значить і автора. Такого роду дослідження привели М. Рубакіна до побудови *теорії читання*, заснованої на вивченні психічних типів читачів і книг. Це лягло в основу створеної ним праці «Психологія читача та книги: короткий вступ до бібліологічної психології» (1922 р.), яку він називав бібліопсихологією (*наукою про соціальний і психологічний вплив*). На теренах нашої країни це було першою спробою внести науковий підхід до справи читання, вивчення читача і книги. Сутність теорії читання за М. Рубакіном полягає в наявності почуттів, прагнень, що залежать від досвіду людини. На його думку, об'єктивного змісту книги немає, а існує тільки те, що зміг вичитати з неї конкретний читач. Проте найбільшою заслугою М. Рубакіна треба визнати те, що він першим у вітчизняному та зарубіжному бібліотекознавстві «з'єднав» книгу і читача за допомогою психологічної категорії «людського сприйняття», вказавши при цьому на зв'язок, який існує між даними двома елементами [3].

Бібліологічна теорія читання М. Рубакіна є результат творчого перероблення поглядів вітчизняних і європейських, переважно німецьких, філософів, фізіологів, лінгвістів. Він був добре знайомий із досягненнями як вітчизняної, так і європейської, й особливо німецької, науки в області філософії, фізіології, біології тощо; добре знав роботи Е. Геннекена, Р. Семона, В. Гумбольдта, а також Г. Спенсера, Г. Тена. Саме їх роботи, поряд з роботами його сучасників і співвітчизників (І. Павлова, І. Сеченова, В. Бехтерева), лягли в основу головної тези М. Рубакіна: «зміст книги – це те, що нею збуджується; у

будь-якої книги стільки змістів, – скільки у неї читачів» [там само]. Він вважав, що кожному читачеві відповідає тільки йому «притаманна» книга, залежно від «психології сприйняття». Психологічну основу даного зв'язку М. Рубакін побачив у новій для того часу психології сприйняття, про що зауважив: «є наука про реакції на такі подразники як друковане, рукописне й усне слово. Висловлюючись мовою старої психології, її можна назвати психологією сприйняття...» [12].

Тому для розгляду питань книжкового впливу потрібно вивчати не видання, а читача, його душевні переживання, емоції. За М. Рубакіним, такі емоції можна розділити на такі групи: абстрактні; образні (звуки, кольори); відчуття (колір, смак); почуття (пристрасті); вольові явища (бажання, прагнення тощо); почуття-інстинкти (батьківський); рефлексивні переживання (спогади про них було порушено книгою) [3].

Отже, вивчення процесу читання за М. Рубакіним складається з показань читача про те, скільки разів, коли і які із зазначених душевних переживань були викликані в ньому читанням. Практичне значення теорії бібліопсихології полягає в тому, щоб підбирати для кожного читача книги, що відповідають його психологічному складу.

Загальний підсумок, який випливає з аналізу сучасних досліджень, полягає в зміні співвідношення активності читачького сприйняття на різних етапах процесу читання і залежності читачької активності від рівня сприйняття тексту, що відповідає основним висновкам М. Рубакіна. Чим вище рівень читачького сприйняття (який залежить від його життєвого, читачького досвіду, досвіду сприйняття мистецтва в цілому), тим більше виражена активність читача в сприйнятті твору. Талановитий читач робить таку ж творчу роботу, як і талановитий автор твору.

На нашу думку, читання дорослих – це складний психологічний процес. Він характеризується двома взаємопов'язаними сторонами: технічною (рух очей і мовленнєва діяльність) і розумовою (сприймання і розуміння прочитаного, тобто взаємодія почуттів і думок читача). Зауважимо, що читачька діяльність залежить як від специфіки тексту (художнього чи наукового), так і від завдань, які ставить перед собою читач. Чим вище рівень читачького розвитку, тим критичніше ставлення читача до автора, тим менший вплив надає авторитет автора на сприйняття й оцінку твору. Ступінь впливу авторитету автора залежить від типу і виду літератури: при читанні наукової літератури ступінь впливу автора на сприйняття і оцінку тексту вище, ніж при читанні художньої літератури. Сприйняття спеціального тексту залежить від індивідуально-психологічних і соціально-психологічних особливостей читача, його практичного, соціального досвіду. Процес сприйняття

спеціального тексту – це спільна діяльність автора і читача, у якому читач вирішує проблему, поставлену автором [10].

Великий вплив на якість сприйняття матеріалу мають мотиви звернення дорослих до книги. Вони відіграють велику роль у формуванні певної установки при сприйнятті тексту. Оптимальна установка – це, коли читач має естетичну насолоду, співпереживання і не боїться розумового напруження, активності, необхідної для повного розуміння тексту. Отже, сучасне розуміння проблеми читання дорослих полягає в тому, що для повноцінного осмислення тексту недостатньо розуміти лише його зміст – необхідно забезпечити емоційно-естетичне сприйняття, усвідомлення, узагальнення образного смислу.

Як приклад, можна навести сучасні зарубіжні експерименти вчених. Так, учні університету Сассекс (University of Sussex) провели експеримент для волонтерів, рівень стресу в організмі яких збільшили за рахунок тестів і вправ. Добровольці мали вдатися до різних традиційних методів релаксації. За словами нейрофізіолога Девіда Льюїса (David Lewis), найкраще діяло читання, знижуючи рівень стресу на 68%. Він зауважив, що учасникам експерименту варто було лише тихенько почитати протягом шести хвилин, щоб сповільнилося серцебиття й зменшилася напруженість м'язів. Щодо ефективності інших антистресових заходів: слухання музики знижує стрес на 61%, горнятко кави або чаю – на 54 %, а прогулянка – на 42%. «Це більше, ніж просто відволікання – це активне залучення вашої уваги, бо текст стимулює креативність і сприяє тому, що ви, по суті, зможете змінити стан своєї свідомості», – зробив висновок Девід Льюїс [16].

Вчені нью-йоркського університету The New School Емануель Кастано (Emanuele Castano) та Девід Кідд (David Kidd) провели п'ять досліджень. До участі запросили різну кількість людей (від 86 до 356) віком від 18 до 75 років. Учасникам пропонували прочитати уривки текстів із серйозної художньої літератури (визнані твори класиків і сучасників), наукової фантастики (для контрасту обрали тексти, які не належали до літературних жанрів і в яких не йшлося про людей) або популярної літератури. Другий варіант – не читати нічого. Виконавши завдання, учасники дослідження мали пройти тестування, покликане визначити їхню здатність розуміти думки й почуття інших людей. Наприклад, одне із завдань полягало в тому, що учасники, повинні були зі списку, який містив 130 прізвищ, вибрати тільки ті, що належать письменникам. Це завдання мало на меті простежити обізнаність зі світом літератури. Результати дослідження показали, що ті, хто читав класичну художню літературу, впоралися із тестами краще ніж ті, хто читав уривки з масової літератури. Такі показники були навіть

тоді, коли читачі говорили, що творами високої літератури не дуже захоплюються. Також ті, хто читав серйозні художні тексти були у своїх відповідях успішнішими, ніж ті, хто читав масову літературу. А учасники, які читали масову літературу, зробили ж стільки помилок, скільки ті, хто не читав нічого [13].

Отже, дослідження показало, що навіть кількахвилинне читання «високої» художньої літератури підвищує здатність людини розуміти емоції інших і співпереживати.

Вплив художньої літератури на розвиток емпатії досліджується не вперше. У наукових розвідках 2006 та 2009 років канадських учених психолога Реймонда Мара (Raymond Mar) і почесного професора когнітивної психології університету Торонто Кіта Отлея (Keith Oatley) висвітлювалося про позитивний вплив художньої літератури на емоційні й соціальні навички людини. Крім того, у дослідженні (2010 р.) Реймонд Мар зазначив, що, чим більше творів читають дорослі, тим розвинутішою є теорія їхнього розуму («theory of mind»), тобто ментальна модель, яка передбачає вміння сприймати як власні переживання (знання, погляди тощо), так і переживання інших людей [2].

У 2017 р. вчені університету Торонто (University of Toronto) опублікували результати дослідження, згідно з якими читання художньої літератури розвиває гнучкість мислення. До участі в експерименті запросили 100 студентів університету, яким запропонували прочитати на вибір науково-популярне есе або короткий художній твір. Після прочитання учасники експерименту заповнили анкету, в якій виявляли їхню потребу у визначеності й стабільності: висловити свою згоду/незгоду з твердженнями такого порядку: «Я не люблю невизначених ситуацій» чи «Мені не подобаються питання, що мають кілька відповідей». Результати опитування показали, що ті, хто читав художній текст, менше потребують визначеності. Дослідники експерименту припускають, що такі результати викликані тим, що «читаючи художні твори, людина може моделювати стилі мислення, навіть тоді, коли персонаж їй не подобається. Тут виникає подвійна «розрядка», зумовлена осмисленням подій без хвилювань за терміновість і визначеність, з одного боку, а з іншого – осмисленням, яке відрізняється від особистої точки зору». Отож, читання може забезпечити ефект розширення світогляду, це дієвий спосіб стати неупередженою людиною, відкритою до нових ідей і поглядів [там само].

У 2012 р. вчені Стенфордського університету простежили, що читання є корисним для розуму. Експерти з нейробіології, радіології і гуманітарних дисциплін намагалися встановити зв'язок між читанням, увагою і відволіканням. Для участі в дослідженні запросили аспірантів PhD із лінгвістичних спеціальностей, які

мали прочитати частину з роману «Менсфілд Парк» (Mansfield Park) Джейн Остін двома способами – для задоволення і з критичним підходом (аналізуючи текст у процесі підготовки до іспиту). В обох випадках науковці, використовуючи апарат МРТ, стежили за кровообігом у мозку учасників під час читання. За попередніми результатами, зображення, отримані за допомогою МРТ, показали, що у процесі читання спостерігається несподіваний і різкий приплив крові до ділянок, що є за межами зон, відповідальних за «виконавчі функції». Зокрема, кров надходить до ділянок, пов'язаних із концентрацією уваги. За висловом керівника проєкту Н. Філіпс (Natalie Phillips), детальне, аналітичне читання потребує залучення складної когнітивної функції. Відбувається приплив крові при читанні для задоволення, однак у цьому разі кров надходить до інших ділянок. Н. Філіпс припускає, що кожен зі способів читання може створювати окремі шаблони в нашому мозку – «значно складніші, ніж просто «працювати» й «грати». Отже, процес пізнання зумовлюється не тільки тим, що ми читаємо, але й тим, як ми це читаємо [16].

Зважаючи на важливість висвітленої нами проблеми, звернемо увагу на читацьку активність українців 12–65 років (а це наші учні та їхні батьки, вчителі та ін.) [1]. За даними дослідження компанії TNS [14], за 5 років кількість українців, які не уявляють своє життя без читання книг, зменшилася на 5%. Тенденція зниження читання помітна у більш старших вікових групах, а вікова група 12–24 років показує невелике зростання. Так, із 2010 року на 7,2% зменшилася кількість українців, які не уявляють своє життя без читання у віці 45–65 років, на 6,8% впала кількість читаючих серед українців у віці 25–45 років.

З усього вищезазначеного можна зробити висновок, що сучасні наукові дослідження передбачають розуміння читання дорослих як важливої проблеми сьогодення.

Висновки з даного дослідження. Отже, змістом читання дорослих є розвиток умінь і навичок осмислювати словесні образи і сприймати текст у єдності форми і змісту; розвиток самостійності власних позицій, обґрунтованості оцінок, ставлення до прочитаного та володіння навичками мовленнєвої діяльності.

А також можемо констатувати, що читання є найважливішим засобом формування особистості дорослої людини, її професійної підготовки, кваліфікації. Тому, пріоритетним напрямом діяльності будь-якої бібліотеки різних закладів освіти нині залишається просування і популяризація читання. Така робота повинна проводитися в чіткій координації всіх зацікавлених інститутів – бібліотек, закладів освіти, громадських організацій й установ, органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

- Білик Н. І. Літературний компонент у науковій картині світу та образі світу старшокласника як умова формування емоційного інтелекту. *Технології інтеграції змісту освіти* : зб. наук. пр. Всеукраїнського круглого столу «Інтеграція змісту освіти в профільній школі», 17 квітня 2019 р., Полтава / Інститут педагогіки НАПН України; Полтав. обл. ін-т післядипл. пед. освіти ім. М. В. Остроградського / [головн. ред. В. Р. Ільченко]. Вип. 11. Полтава : ПОІППО, 2019. С. 160–167.
- Більше книжок, більше співчуття: веб-сайт. URL : <https://www.telegraph.co.uk/news/health/news/5070874/Reading-can-help-reduce-stress.html> (дата звернення: 01.11.2019).
- Боліла А. С. Життя серед книг: до 150-річчя від дня народження М. О. Рубакіна (1862–1946). *Календар знамен і пам'ятних дат*. 2012. Вип. 3. С. 26–33.
- Види та способи читання: веб-сайт. URL : <https://studfile.net/preview/4617817/page:2/> (дата звернення: 01.11.2019).
- Всемирный день книги и авторского права: веб-сайт. URL : <https://ru.unesco.org/commemorations/worldbookday/2018> (дата звернення: 01.11.2019).
- Выготский Л. С. Мышление и речь. Москва : Лабиринт, 1996. 352 с.
- Ельконин Д. Б. Экспериментальный анализ начального этапа обучения чтению. *Вопросы психологии учебной деятельности младших школьников* / за ред. Д. Б. Ельконина. Москва : АПН РСФСР, 1962. С. 20–26.
- Зелюк В. В., Білик Н. І. Інноваційний підхід до навчання дорослих у післядипломній педагогічній освіті. *Імідж сучасного педагога* : електрон. наук. фаховий журнал. 2018. № 6 (183). С. 19–23. URL : <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/148178/149371>
- Зимняя И. А. Речевой механизм в схеме порождения речи. *Психологические и психолингвистические проблемы владения языком* / за ред. А. А. Леонтьева. Москва : МГУ, 1969. С. 5–17.
- Клычникова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. Москва : Просвещение, 1983. 207 с.
- Леонтьев А. Н. Проблемы развития психики. Москва : АПН РСФСР, 1970. 575 с.
- Рубакін Н. А. Психологія читателя і книги. Москва : Всесоюзная книжная палата, 1977. 230 с.
- Україна: на шляху до соціального залучення. Національна Доповідь про людський розвиток 2011 року «Україна: на шляху до соціального залучення». *Published on Dec 4, 2012*. URL : https://issuu.com/undpukraine/docs/ua_2011_ukr
- Українці стали менше читати, дослідження TNS | Kantar TNS в ... URL : <https://tns.ua.com/news/ukrainsyi-stali-menshe-chitat-issledovanie-tns>
- Чепелева Н. В. Психологічна характеристика читання як особливого виду діяльності. *Наукові записки інституту психології ім. Г. С. Костюка*. 2004. Вип. 24. С. 16–31.
- Reading can help reduce stress. *The telegraph*. 2009. URL : <https://www.telegraph.co.uk/news/health/news/5070874/Reading-can-help-reduce-stress.html> (дата звернення: 06.11.2019).

References

- Bilyk, N. I. (2019). Literaturnyi komponent u naukovii kartyni svitu ta obrazі svitu starshoklasnyka yak umova formuvannya emotsiinoho intelektu. In V. R. Ilchenko (Ed.), *Tekhnologii intehratsii zmistu osvity*: zb. nauk. pr. Vseukrainskoho kruhloho stolu "Intehratsiia zmistu osvity v profilnii shkoli" (ls. 11, pp. 160–167). Poltava: POIPPO [in Ukrainian].
- Bilshе knyzhok, bilshе spivchuttya*: veb-sajt. Retrieved from <https://www.telegraph.co.uk/news/health/news/5070874/Reading-can-help-reduce-stress.html> [in Ukrainian].
- Bolila, A. S. (2012). Zhittya sered knygh: do 150-richchya vid dnya narodzhennya M. O. Rubakina (1862–1946). *Kalendar znamen i pam'yatnih dat*, 3, 26–33 [in Ukrainian].
- Vydy ta sposoby chytannia*: veb-sajt. Retrieved from <https://studfile.net/preview/4617817/page:2/> [in Ukrainian].
- Vsemirnyi den knigi i avtorskogo prava*: veb-sajt. URL: <https://ru.unesco.org/commemorations/worldbookday/2018> [in Russian].
- Vygotskii, L. S. (1996). *Myshlenie i rech*. Moskva: Labirint [in Russian].
- Elkonin, D. B. (1962). Eksperimentalnii analiz nachalnogo etapa obucheniya chteniyu. In D. B. Elkonina (Ed.), *Voprosy psikhologii uchebnoi deyatelnosti mladshih shkolnikov* (pp. 20–26). Moskva: APN RSFSR [in Russian].
- Zeliuk, V. V., & Bilyk, N. I. (2018). Innovatsiynii pidkhd do navchannia doroslykh u pislidiplomnii pedahohichnii osviti. *Imidzh suchasnoho pedahoha*, 6 (183), 19–23. Vziatoz: <http://isp.poippo.pl.ua/article/view/148178/149371>
- Zimnyaya, I. A. (1969). Rechevoj mehanizm v sheme porozhdeniya rechi. In A. A. Leonteva (Ed.), *Psikhologicheskie i psiholingvisticheskie problemi vladeniya yazykom* (pp. 5–17). Moskva: MGU [in Russian].
- Klychnikova, Z. I. (1983). *Psikhologicheskie osobennosti obucheniya chteniyu na inostrannom yazyke*. Moskva: Prosveshenie [in Russian].
- Leontev, A. N. (1970). *Problemi razvitiya psihiki*. Moskva: APN RSFSR [in Russian].
- Rubakin, N. A. (1977). *Psihologiya chitatela i knigi*. Moskva: Vsesoyuznaya knizhnaya palata [in Russian].
- Natsionalna Dopovid pro liudskiy rozvytok 2011 roku «Ukraina: na shliakhu do sotsialnoho zaluchennia». (2012). Vziato z: https://issuu.com/undpukraine/docs/ua_2011_ukr
- Ukrainsi staly menshe chytaty, doslidzhennia TNS. (2014). Vziato z: <https://tns.ua.com/news/ukrainsyi-stali-menshe-chitat-issledovanie-tns>
- Chepelyeva, N. V. (2004). Psihologichna charakteristika chytannya yak osoblivogo vidu diyalnosti. *Naukovi zapiski institutu psihologiyi im. G. S. Kostyuka*, 24, 16–31 [in Ukrainian].
- Reading can help reduce stress. (2009). *The telegraph*. Retrieved from <https://www.telegraph.co.uk/news/health/news/5070874/Reading-can-help-reduce-stress.html>.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 07.11.2019

Шарошкина Наталия, Билык Надежда. Чтение как основа образования взрослых в условиях библиотек.

А Рассмотрены результаты исследований по проблеме чтения взрослых в условиях библиотек и проанализировано понятие «чтение». Отмечено, что каждый читатель имеет право на собственное мнение в восприятии произведения. На основе работ М. Рубакина раскрыты проблемы чтения в 20-е годы XX в. В частности, проанализированы сущность и практическое значение библиологической теории читателя по М. Рубакину. Авторами рассмотрены зарубежные современные экспериментальные исследования учёных по вопросам восприятия текста. Доказано, что современные научные исследования предполагают понимание чтения взрослых как процесса общения читателя с автором. Сделан вывод, что чтение взрослых является средством формирования личности взрослого человека, его профессиональной подготовки, квалификации.

Ключевые слова: чтение взрослых; библиологическая теория читателя; восприятие текста; эмоции читателя

Sharoshkskina Natalia, Bilyk Nadia. Reading as a Basis for Education of Adults in the Conditions of Libraries.

S The paper discusses the results of research on the problem of reading adults in the conditions of libraries and analyzes the concepts of “reading”. Author notes that each reader has the right to their own opinion in the perception of the work. Based on the works of M. Rubakin, reading problems in the 20s of the 20th century are revealed. In particular, the essence and practical significance of the reader's bibliological theory by M. Rubakin are analyzed. Author considers foreign modern experimental research by scientists on the issues of text perception. It is proved that modern scientific research involves the understanding of adult reading as a process of communication between the reader and the author. It is concluded that reading is a means of shaping the personality of an adult, his/her training, qualifications.

Key words: adult' reading; bibliological theory of the reader; text perception; reader's emotions

Шарошкина Наталія Геннадіївна, завідувачка аспірантури і докторантури, молодша наукова співробітниця відділу андрагогіки Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України

E-mail: sharoshkinan@gmail.com

Білик Надія Іванівна, докторка педагогічних наук, доцентка, професорка кафедри педагогічної майстерності та інклюзивної освіти Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти ім. М. В. Остроградського

E-mail: bilyk@poippo.pl.ua